

Halina Chmiel-Bożek

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

<https://orcid.org/0000-0003-4580-0485>

halina.chmiel-bozek@uken.krakow.pl

Popularyzacja wiedzy o mediacji w klasie językowej na podstawie analizy treści artykułów opublikowanych na łamach *Języków Obcych w Szkole* w latach 2001–2025

Popularising knowledge of mediation in the language classroom
based on a content analysis of articles published in *Języki Obce
w Szkole* between 2001 and 2025

As the notion of mediation remains relatively new within the field of glottodidactics, the article focuses on popularising knowledge about it. It presents the findings of a content analysis of *Języki Obce w Szkole* issues published between 2001 and 2025, with particular attention to the presence and nature of mediation-related topics in the language classroom. The study examined 122 issues of the journal and identified 31 articles that discussed mediation in theoretical and/or practical terms. The results indicate a gradual increase in interest in mediation, particularly following the publication of the *CEFR Companion Volume*. In the earlier years, the articles tended to conceptualise mediation chiefly in terms of intralingual or interlingual processing. However, between 2019 and 2025, the publications increasingly addressed the intercultural, social and relational dimensions of mediation and included a greater number of proposals for practical classroom activities. The analysis suggests that the journal fulfils an important informational function, although certain aspects of mediation still require further dissemination.

Keywords: mediation, mediation activities, CEFR, Języki Obce w Szkole

Słowa kluczowe: mediacja, działania mediacyjne, ESOKJ, Języki Obce w Szkole

1. Wprowadzenie

Koncepcja mediacji w glottodydaktyce podlega dynamicznym przemianom. W *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego* (ESOKJ) z 2001 roku¹ jej pierwotny zakres ograniczał się do aktywności językowych związanych z tłumaczeniem i przetwarzaniem treści. Z czasem zaczęto jednak wskazywać, że takie ujęcie może być niewystarczające i nadmiernie zawęża mediację do operacji międzyjęzykowych (Piccardo, 2012: 290; Franić, 2011: 48). W związku z tym w kolejnych latach podejmowano próby poszerzenia i pogłębienia tego pojęcia.

W publikacji z 2015 roku pt. *Éducation, mobilité, altérité. Les fonctions de médiation de l'école* Coste i Cavalli definiują mediację jako działanie osadzone w kontekście społecznym, ukierunkowane na redukcję dystansu i napięć w celu ułatwienia porozumienia (Coste, Cavalli, 2015: 28). Proponują rozróżnienie na mediację poznawczą i relacyjną (2015: 13). Dalsze rozwinięcie koncepcji przynoszą prace Northa i Piccardo (2016: 13–15), którzy traktują mediację jako pojęcie wielowymiarowe, obejmujące aspekty językowe, kulturowe, społeczne i pedagogiczne. Wprowadzają oni również podział działań mediacyjnych na mediację tekstu, pojęć i komunikacji (North, Piccardo, 2016: 26–27). Podział ten zostaje rozwinięty w tomie uzupełniającym do ESOKJ (2018/2021)², w którym mediacja zyskuje równorzędny status wobec innych działań językowych. Współcześnie postrzegana jest szeroko i inkluzyjnie, między innymi jako narzędzie wspierające pokonywanie barier afektywnych i psychologicznych (Goullier, 2019: 103).

Zagadnienie mediacji w dydaktyce języków obcych jest szeroko dyskutowane także w Polsce. Wśród najnowszych opracowań naukowych warto wymienić monografię Janowskiej i Plak (2021), a także coraz liczniejsze artykuły

¹ W 2001 roku Rada Europy opublikowała dokument w angielskiej i francuskiej wersji językowej. Polskie tłumaczenie ukazało się w 2003 roku. Ponieważ artykuł został napisany w języku polskim, w jego treści dokument jest każdorazowo przywoływany pod polskim tytułem (ESOKJ, 2003), natomiast w bibliografii zamieszczono odniesienia do wersji francuskiej (Conseil de l'Europe, 2001) i polskiej (Rada Europy, 2003).

² Tom uzupełniający do ESOKJ, opublikowany w wersji elektronicznej w 2018 roku oraz drukowanej w 2021 roku, nie został przetłumaczony na język polski, dlatego w bibliografii zamieszczono odniesienie do francuskiej wersji dokumentu z 2021 roku (Conseil de l'Europe, 2021).

poświęcone tej tematyce, autorstwa między innymi Janowskiej (2023, 2024), Kucharczyka (2023, 2024) oraz Chmiel-Bożek (2021, 2022, 2025).

Chociaż pojęcie mediacji funkcjonuje w dyskursie glottodydaktycznym od ponad 25 lat, termin ten wciąż uważany jest za relatywnie nowy (Kucharczyk, 2020: 5), a „wielu edukatorów wciąż nie jest świadomych znaczenia mediacji” (Pastuszczak, 2022: 115). Stan ten wynika zapewne ze znacznej ewolucji pojęcia. Jak podkreślają Kubicka i Bağtaşewska-Miglus (2022: 106), pierwotne ujęcie mediacji w ESOKJ (2003) różni się istotnie od rozszerzonej i pogłębionej koncepcji przedstawionej w tomie uzupełniającym. W związku z tym zasadne wydaje się postawienie pytania:

- Co nauczyciel języka obcego rzeczywiście wie – lub miał szansę się dowiedzieć – o mediacji w klasie językowej?

Odpowiedź na to pytanie zostanie udzielona na podstawie analizy treści czasopisma *Języki Obce w Szkole*, które z założenia pełni w Polsce funkcję popularyzatorską w zakresie wiedzy metodycznej wśród nauczycieli języków obcych.

2. Analiza treści czasopisma *Języki Obce w Szkole*

Analiza treści³, stosowana głównie w naukach humanistycznych i społecznych, została zdefiniowana w latach pięćdziesiątych XX wieku przez Berelsona jako „technika badawcza służąca obiektywnemu, systematycznemu i ilościowemu opisowi jawnej zawartości komunikatów” (za: Lisowska-Magdziarz, 2004: 13). Współcześni badacze podkreślają jednak, że samo podejście ilościowe może okazać się niewystarczające i zawodne, dlatego coraz większe znaczenie zyskują analizy jakościowe, których celem jest weryfikacja oraz uzupełnienie wniosków płynących z analizy treści (Szczepaniak, 2012: 85).

Na potrzebę komplementarnego łączenia analiz ilościowych i jakościowych zwracają uwagę również Pilch i Bauman (2010: 350–354). Ich zdaniem jakościowa analiza tekstu sprzyja jego głębszemu rozumieniu jako systemu znaków, który badacz porządkuje pod kątem zawartych w nim treści. W podobnym duchu analizę treści definiuje Lisowska-Magdziarz (2004: 16), wskazując, że jest to „technika służąca wyciąganiu wniosków na podstawie systematycznej i obiektywnej identyfikacji precyzyjnie określonych właściwości tekstu”. Tak rozumiana analiza treści stanowi zatem podejście pozwalające na wieloaspektowe badanie komunikatów.

³ W artykule Szczepaniak (2012) oraz w monografii Pilcha i Bauman (2010) termin *analiza treści* używany jest jako synonim *analizy zawartości*. Według Lisowskiej-Magdziarz (2004: 15), analiza treści ma jednak węższy zakres niż analiza zawartości, która obejmuje nie tylko treść słów i tekstów, ale także strukturę formalną i wewnętrzną komunikatu.

Aby odpowiedzieć na postawione we wstępie pytanie i określić, na ile wiedza na temat mediacji w klasie językowej została spopularyzowana w treści artykułów opublikowanych przez *Języki Obce w Szkole* w latach 2001–2025 zastosowano ilościową i jakościową analizę treści. Celem pierwszej było określenie częstości występowania informacji o mediacji na łamach czasopisma, dzięki drugiej natomiast możliwa była identyfikacja najczęściej poruszanych wątków związanych z mediacją. Łącznie przeanalizowano 122 numery *Języków Obcych w Szkole* przypadające na wskazany okres⁴.

Pierwszy etap badania polegał na zebraniu danych poprzez przegląd spisów treści. W pierwszej kolejności analizowano tytuły artykułów pod kątem obecności wzmianki o mediacji, a w drugiej — pod kątem odniesień do ESOKJ (2003) lub działań językowych w ujęciu zadaniowym. W przypadku spełnienia któregoś z tych kryteriów, przystępowano do analizy pełnej treści artykułu w celu potwierdzenia obecności odniesień do mediacji. Dodatkowym narzędziem wykorzystanym w badaniu było wyszukiwanie artykułów przy użyciu słów kluczowych. Funkcja ta jest dostępna dla numerów publikowanych od 2017 roku⁵.

Opisana metoda analizy pozwoliła na wyodrębnienie 31 artykułów poświęconych mediacji lub zawierających wzmianki na jej temat. Wśród nich znalazły się zarówno teksty w całości poświęcone temu zagadnieniu, jak i takie, w których mediacja pojawiała się jako wątek poboczny. Do analizy włączono oba typy artykułów, jednak w przypadku tekstów jedynie wspominających o mediacji warunkiem była jednoznaczna, eksplicytna obecność tego terminu w treści. Tak utworzony korpus materiałów został poddany szczegółowej analizie w celu wskazania najczęściej podejmowanych zagadnień związanych z mediacją. Ze względu na ewolucję tego pojęcia, opisaną we wstępie, prezentacja wyników badania została uporządkowana według kryterium chronologicznego. W pierwszej kolejności przedstawiono rezultaty analizy artykułów opublikowanych przed pojawieniem się tomu uzupełniającego do ESOKJ, a następnie tych opublikowanych po jego wydaniu. W obu przypadkach zwracano również uwagę na to, czy artykuły o mediacji mają charakter teoretyczny, czy też zawierają praktyczne wskazówki dotyczące sposobów wdrażania działań mediacyjnych na lekcji języka obcego. Tak

⁴ W latach 2001 do 2010, czyli od numeru od 1(223)/2001 do 6(282)/2010 *Języki Obce w Szkole* ukazywały się jako dwumiesięcznik. Sporadycznie pojawiały się numery specjalne (4(226) i 5(227) w 2001 roku). Po numerze 282 zrezygnowano z numeracji ciągłej. Od początku 2011 roku czasopismo funkcjonuje jako kwartalnik, z ewentualnymi numerami specjalnymi (w roku 2019 wydano pięć numerów *Języków Obcych w Szkole*, a w 2023 numer specjalny 0/2023).

⁵ Artykuły opublikowane we wcześniejszych numerach nie mogły zostać poddane analizie w tym zakresie, ponieważ nie zawierają słów kluczowych zdefiniowanych przez autorów.

przeprowadzona analiza pozwoliła na ujawnienie szerokiej panoramy zagadnień związanych z mediacją omawianych na łamach *Języków Obcych w Szkole*.

3. Mediacja w czasopiśmie *Języki Obce w Szkole* w latach 2001–2018

W okresie od publikacji ESOKJ do wydania tomu uzupełniającego, a więc na przestrzeni 17 lat, na łamach czasopisma *Języki Obce w Szkole* ukazuje się 14 publikacji, z czego tylko cztery (Iluk, 2009; Zajac, 2012; Janowska, 2017; Czaplikowska, 2018) są w całości poświęcone mediacji. Pozostałe artykuły jedynie wzmiankują o działaniach mediacyjnych przy okazji analiz dotyczących ESOKJ oraz podejścia zadaniowego.

Pierwszy artykuł nawiązujący do mediacji zostaje opublikowany w numerze specjalnym – *My w Europie* – pod koniec 2003 roku. W związku z ukazaniem się polskiego tłumaczenia ESOKJ, Komorowska przedstawia założenia dokumentu Rady Europy, omawiając, między innymi nowość, do których zalicza tzw. działania mediacyjne (Komorowska, 2003: 76–77). Autorka podkreśla znaczenie nie tylko pośredniczenia między różnymi językami, jak ma to miejsce w tłumaczeniu ustnym i pisemnym, lecz także mediacji wewnątrz jednego języka. Zwraca uwagę, że mediacja może polegać na przekazywaniu treści przeczytanych w formie ustnej lub zapisywaniu informacji uzyskanych ze słuchu. Tak definiowana mediacja jest pojęciem szerszym niż tradycyjnie rozumiane tłumaczenie. Szczególnie istotne jest zwrócenie uwagi na operowanie formą i poziomem trudności tekstu, co ma duże znaczenie w dydaktyce języków obcych. Artykuł ma charakter teoretyczny – autorka nie przedstawia konkretnych propozycji ćwiczeń.

Kolejna wzmianka na temat mediacji pojawia się w czasopiśmie dopiero w 2006 roku, jednak Janowska wspomina jedynie, iż zgodnie z perspektywą zadaniową uczestnik komunikacji może pełnić rolę mediatora, „przekazując informację” (Janowska, 2006: 23).

W numerze specjalnym czasopisma – *Uczymy inaczej? O podstawie programowej, programach, uczniowskich wymaganiach i nowych obowiązkach nauczycieli* – z końca 2009 roku, pojawiają się cztery artykuły nawiązujące do mediacji w kontekście wdrażanej w tamtym czasie nowej podstawy programowej. Szpotowicz (2009: 94) pisze o wymaganiach dotyczących przetwarzania wypowiedzi ustnych i tekstów pisanych. Dymel (2009: 100) analizuje umiejętności zdobywane przez uczących się, wśród których wymienia mediację rozumianą również jako przetwarzanie wypowiedzi. Tomaszewska (2009: 110) skupia się na ocenie tej kompetencji, podkreślając, że ósme wymaganie związane z mediacją obejmuje nie tylko wyrażanie treści w języku obcym, lecz także przekazywanie w języku polskim głównej idei lub

wybranych informacji zawartych w tekście obcojęzycznym. Zawarte w tym numerze teksty pokazują, że w 2009 roku mediacja zaczęła być zauważana w polskich dyskusjach dydaktycznych, przede wszystkim w kontekście nowej podstawy programowej. Artykuły podkreślają rolę przetwarzania wypowiedzi oraz konieczność rozwijania tej umiejętności w sposób umożliwiający przekazywanie treści między językami.

W tym samym numerze specjalnym czasopisma ukazuje się pierwszy artykuł w całości poświęcony mediacji, autorstwa Iluka. Autor uściśla, że w omawianej podstawie programowej nadano formalny status zupełnie nowemu elementowi kompetencji językowej (Iluk, 2009: 113). Przedstawia założenia metodyki nauczania działań mediacyjnych oraz przykładowe zadania mediacyjne (Iluk, 2009: 115–118), do których zalicza tłumaczenie treści tekstów użytkowych, tłumaczenie poleceń i wypowiedzi czy pracę z tekstem oraz rozwijanie umiejętności receptywnych i produktywnych poprzez streszczanie, czy porównywanie treści w dwóch językach.

Kolejnym artykułem traktującym o mediacji jest tekst Zajęc z 2012 roku. Poszukując odpowiedzi na pytania dotyczące źródeł konfliktów w wielokulturowych klasach, autorka przytacza definicję działań mediacyjnych zawartą w ESOKJ (2003), zaznaczając jednocześnie, że mediacja, do której odnosi się artykuł, wykracza poza samą umiejętność przeformułowania wypowiedzi (Zajęc, 2012: 17). Tekst skupia się na roli nauczyciela-mediatora oraz na znaczeniu mediacji interkulturowej, która staje się niezbędna w sytuacjach zderzenia z inną kulturą. Zaproponowana w artykule szeroka i inkluzywna koncepcja nauczyciela-mediatora – wspierającego ucznia w artykułowaniu jego potrzeb, rozwijającego jego działania metapoznawcze, wspomagającego postępy w działaniu strategicznym oraz rozumiejącego „inność” pozostałych uczniów (Zajęc, 2012: 18) – istotnie rozszerza definicję mediacji przedstawioną w ESOKJ (2003).

Kolejne dwa artykuły traktujące o mediacji opublikowane zostają w 2013 roku. Kucharczyk krótko charakteryzuje cele europejskiej polityki językowej oraz przedstawia założenia podejścia zadaniowego. W części poświęconej działaniom językowym autor podkreśla, iż w ESOKJ (2003) po raz pierwszy w historii glottodydaktyki interakcja i mediacja zostały opisane jako odrębne kompetencje (Kucharczyk, 2013: 66). Kucharczyk wskazuje również na pewne braki w dokumencie, w szczególności na brak wskaźników biegłości językowej, co – jego zdaniem – można tłumaczyć charakterem samych zadań mediacyjnych, ponieważ to samo zadanie może być proponowane na różnych poziomach znajomości języka (Kucharczyk, 2013: 66). Przedstawiony w artykule wieloetapowy opis strategii działań językowych, włączający działania mediacyjne i, podobnie jak w przypadku pozostałych kompetencji, obejmujący etapy planowania, wykonania, oceny i korekty (Kucharczyk,

2013: 67), ukazuje złożoność mediacji oraz konieczność świadomego podejścia do jej nauczania.

W artykule Seretny z 2013 roku mediacja definiowana jest jako działanie językowe, w którym użytkownik języka pełni funkcję ogniwa pośredniczącego w komunikacji między innymi uczestnikami (Seretny, 2013: 27). Autorka dokonuje wyraźnego rozróżnienia między działaniami ustnymi a pisemnymi. Podkreśla też, że w *Standardach wymagań egzaminacyjnych*, będących przedmiotem artykułu, mediacja oraz interakcja, wyróżnione w ESOKJ (2003) jako osobne działania, zostają uznane za działania produktywne (Seretny, 2013: 31).

Artykuł Janowskiej z 2016 roku nawiązuje do mediacji jako do jednego z typów działań językowych, w których użytkownik języka pełni funkcję pośrednika komunikacyjnego między innymi uczestnikami rozmowy, na przykład w roli tłumacza (Janowska, 2016: 33). Autorka podkreśla istotną rolę społecznego wymiaru używania języka, zaznaczając jednocześnie, że mediacja stanowi nowe wyzwanie dla dydaktyki zadaniowej (Janowska, 2016: 33).

Kolejny artykuł, opublikowany w 2017 roku, Janowska w całości poświęca zagadnieniu mediacji, przedstawiając aktualny stan wiedzy na ten temat. Przytacza różne definicje pojęcia i charakteryzuje działania mediacyjne opisane w ESOKJ (2003). Tak jak w poprzednim artykule (Janowska, 2016), autorka podkreśla, iż mediacja łączy w sobie wymiar społeczny, kulturowy i indywidualny (Janowska, 2017: 81). Wskazuje także słabości koncepcji mediacji zaprezentowanej w ESOKJ (2003), zauważając, że w porównaniu z innymi działaniami językowymi – recepcją, produkcją i interakcją – mediacji poświęcono stosunkowo mniej uwagi (Janowska, 2017: 81). Ponadto podkreśla brak wskaźników biegłości, które mogłyby stanowić podstawę dla różnorodnych rozwiązań metodycznych w procesie nauczania i uczenia się języków obcych (Janowska, 2017: 82). Dostrzega też konieczność poszerzenia definicji mediacji, zwracając uwagę, że jej realizacja wymaga jednoczesnego uruchamiania strategii międzyjęzykowych, międzykulturowych i kognitywnych (Janowska, 2017: 83). W swoich rozważaniach odwołuje się do prac Coste i Cavalli (2015) oraz North i Piccardo (2016). Autorka konkluduje, że nowa koncepcja mediacji wskazuje, że nauczanie i uczenie się języka nie ogranicza się jedynie do rozwijania kompetencji komunikacyjnej, lecz obejmuje całościowy i przyszłościowy rozwój uczącego się, w tym kształtowanie jego kompetencji ogólnych (Janowska, 2017: 85).

W artykule opublikowanym w 2018 roku Iluk analizuje wdrażanie propozycji Rady Europy w europejskich systemach edukacyjnych. Zwraca uwagę na brak zadań z zakresu mediacji na egzaminie maturalnym. Jako przyczynę tego stanu rzeczy wskazuje fakt, że ESOKJ (2003) nie zawiera odpowiednich skal ani deskryptorów dla działań mediacyjnych (Iluk, 2018: 80). Autor podkreśla

również, że choć działania mediacyjne, podobnie jak interakcyjne, zostały w dokumencie uwzględnione wśród sprawności językowych, kompetencja mediacyjna oraz socjolingwistyczna nie zostały potraktowane jako kluczowy element opisu (Iluk, 2018: 84).

Artykuł Czaplikowskiej z 2018 roku koncentruje się na problematyce mediacji w ujęciu socjokulturowym i pragmatycznym, porusza jednocześnie wybrane zagadnienia metodyczne związane z kształceniem kompetencji mediacyjnych. Autorka zauważa, że choć mediacja obejmuje różne formy tłumaczenia, nie powinna być z nim utożsamiana ani traktowana jako uzasadnienie do ponownego wprowadzania zadań translatoryjnych w duchu metody gramatyczno-tłumaczeniowej (Czaplikowska, 2018: 93). Ćwiczenia z zakresu mediacji powinny odzwierciedlać autentyczne sytuacje życia codziennego. Autorka podkreśla, że skuteczna mediacja nie polega wyłącznie na tłumaczeniu tekstu, lecz wymaga określenia celu komunikacyjnego, wyłonienia kluczowych informacji, świadomego pominięcia treści drugorzędnych oraz uwzględnienia okoliczności sytuacyjnych (Czaplikowska, 2018: 95).

Cykl artykułów zamyka tekst autorstwa Śmigiel i Karolczuk z 2018 roku, będący sprawozdaniem z konferencji „Kształcenie językowe wobec wyzwań zmieniającej się szkoły”. W odniesieniu do mediacji autorki przywołują wypowiedź Marcina Smolika, który podkreśla, że uczeń lub użytkownik języka pełni funkcję pośrednika, nieustannie tworząc i przekazując znaczenia między dwoma językami, a także zapowiada, że zadania mediacyjne zostaną włączone do arkusza egzaminacyjnego (Śmigiel, Karolczuk, 2018: 68).

4. Artykuły o mediacji w *Językach Obcych w Szkole* w latach 2019-2025

Po publikacji tomu uzupełniającego do ESOKJ w 2018 roku artykuły poświęcone mediacji coraz częściej pojawiają się na łamach czasopisma *Języki Obce w Szkole*. W ciągu siedmiu lat opublikowano łącznie 17 tekstów poświęconych temu zagadnieniu.

W 2020 roku po raz pierwszy mediacja staje się tematem numeru *Mediacja jako sprawność językowa*, który zawiera pięć artykułów poświęconych temu zagadnieniu (Kucharczyk, 2020; Gee Milan, Gee, 2020; Maciaszczyk, 2020; Bartosik, 2020; Dwużnik, 2020). Cykl otwiera kompleksowy tekst Kucharczyka, który przedstawia historię pojęcia. Autor rozpoczyna od omówienia definicji zawartej w pierwotnej wersji ESOKJ (2003), w której umiejętności mediacyjne potraktowane zostały „powierzchniowo” (Kucharczyk, 2020: 6) i odnosiły się wyłącznie do wymiaru językowego. Z czasem zaczęto dostrzegać, że działania mediacyjne wymagają aktywowania wielu

innych umiejętności wchodzących w skład kompetencji ogólnych użytkowników języka (Kucharczyk, 2020: 6). W związku z tym przyjęto, że działania mediacyjne obejmują zarówno mediację relacyjną – czyli „umiejętność zarządzania relacjami interpersonalnymi” (Kucharczyk, 2020: 6) – jak i poznawczą, rozumianą jako „umiejętność ułatwiająca rozmówcy zrozumienie tekstów lub zachowań, których on sam nie rozumie lub nie zna” (Kucharczyk, 2020: 6). Odwołując się do prac North i Piccardo (2016), Kucharczyk przedstawia następnie językowe, kulturowe, społeczne i pedagogiczne obszary działań mediacyjnych (Kucharczyk, 2020: 7). Omawia również trzy kategorie działań mediacyjnych, zdefiniowane w tomie uzupełniającym: mediację tekstu, mediację pojęć oraz mediację komunikacji (Kucharczyk, 2020: 8-9). W dalszej części tekstu autor analizuje miejsce mediacji w polskiej podstawie programowej dla nowożytnych języków obcych, po czym przechodzi do propozycji praktycznych zadań wspierających rozwój umiejętności mediacji tekstu, pojęć i komunikacji. Artykuł Kucharczyka stanowi najbardziej kompleksowe i całościowe opracowanie tematyki działań mediacyjnych dostępne na rok 2020 w *Językach Obcych w Szkole*. Autor podkreśla znaczenie wykorzystywania języka jako narzędzia w konkretnym kontekście społecznym. Rolą nauczycieli, kontynuuje, jest więc proponowanie uczniom nie tyle tradycyjnych zadań językowych, ile takich, które realizowane są przy użyciu języka w celu osiągnięcia celów wynikających z danego kontekstu. Przykłady praktyczne zaprezentowane w artykule obrazują rekomendowane kierunki rozwoju nauczania języka (Kucharczyk, 2020: 13). Tekst ten odnosi się do wszystkich istotnych zagadnień, tworząc swoiste kompendium wiedzy o mediacji.

W pozostałych artykułach opublikowanych w latach 2019-2025 wyróżnić można kilka grup tematycznych nawiązujących do zagadnienia mediacji. Jedną z nich stanowi mediacja tekstu rozumiana przede wszystkim jako forma „tłumaczenia międzyjęzykowego”. Cykl ten rozpoczyna artykuł Kodeniec (2019). Autorka koncentruje się na komunikacyjnej roli przekładu, co sprawia, że jest on niezwykle użyteczny z glottodydaktycznego punktu widzenia. Według Kodeniec (2019: 25), kształcenie kompetencji w zakresie mediacji językowej – zarówno pisemnej, jak i ustnej – opiera się na traktowaniu tłumaczenia jako narzędzia komunikacji. Autorka przedstawia także przykłady praktycznych zadań tłumaczeniowych.

Kolejnym artykułem wpisującym się w tematykę mediacji rozumianej jako tłumaczenie międzyjęzykowe jest tekst autorstwa Rędzioch-Korkuz (2019). Autorka skupia się na zaletach stosowania tłumaczenia w nauczaniu języka obcego, przedstawia też kilka wskazówek metodycznych dotyczących stosowania tej techniki. Według niej (Rędzioch-Korkuz, 2019: 70), stosowanie tłumaczenia doskonale wpisuje się w proces kształcenia sprawności

mediacyjnych, uwzględniających komunikację nie tylko międzyjęzykową, lecz również międzykulturową.

Podpora-Polit (2020) także podejmuje temat tłumaczenia bilingwalnego, które – jej zdaniem – dzięki postulatam Rady Europy zaczyna być postrzegane jako pożądane działanie dydaktyczne. Autorka podkreśla, że w ESOKJ w ramach działań mediacyjnych uwzględniono między innymi zapisy wskazujące na konieczność kształcenia obejmującego tłumaczenie ustne i pisemne (Podpora-Polit, 2020: 65). Autorka przedstawia też przykłady ćwiczeń, które można wykorzystać na lekcji języka obcego.

Dwuźnik (2022) analizuje obecność tłumaczenia w dydaktyce języków obcych. Wskazuje też podstawowe różnice między tłumaczeniem a mediacją językową. Zdaniem Dwuźnik (2022: 119), ćwiczenia tłumaczeniowe bywają trudne nawet dla osób bardzo zaawansowanych, podczas gdy zadania mediacyjne, dopuszczające większą dowolność w modyfikacji tekstu, mogą okazać się bardzo angażujące i motywujące. Na zakończenie autorka prezentuje przykłady zadań mediacyjnych.

Kubicka i Bağtaşewska-Miglus (2022) zauważają, że w pierwszej wersji ESOKJ działania mediacyjne były przedstawiane głównie jako operacje na tekście (Kubicka, Bağtaşewska-Miglus, 2022: 106), natomiast tom uzupełniający znacznie poszerza pojęcie mediacji. Autorki koncentrują się na funkcjach tłumaczenia w kształceniu językowym opisywanych w literaturze przedmiotu, analizując jego zalety, wady oraz cele stosowania tej strategii dydaktycznej. Dużą uwagę poświęcają również różnicy między tłumaczeniem dydaktycznym, wykorzystywanym przede wszystkim do utrwalania struktur gramatycznych i leksyki oraz kontroli rozumienia tekstu, a tłumaczeniem profesjonalnym, którego celem jest rozwijanie kompetencji tłumaczeniowych (Kubicka, Bağtaşewska-Miglus, 2022: 109-111). Autorki postulują wyraźne rozgraniczenie obu rodzajów tłumaczenia.

Chyb-Winnicka (2025) analizuje możliwości wykorzystania zadań z zakresu mediacji tekstu na zajęciach z języka polskiego jako drugiego. Zdaniem autorki rozwijanie kompetencji mediacyjnych nie tylko przygotowuje dzieci z doświadczeniem migracji do skutecznej komunikacji w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, lecz także rozwija u nich w umiejętności przydatne w procesie uczenia się, w tym w korzystaniu z posiadanej wiedzy oraz analizę i interpretację informacji (Chyb-Winnicka, 2025: 43). Dzięki działaniom mediacyjnym możliwe jest skuteczne włączanie dzieci z doświadczeniem migracji do polskiego środowiska szkolnego (Chyb-Winnicka, 2025: 41).

Z kolei Iluk (2021) skupia się na mediacji tekstu rozumianej jako „przetwarzanie obcych tekstów” (Iluk, 2021: 109), a dokładnie na streszczaniu. Przywołuje omawiane w literaturze metody streszczania, rodzaje streszczeń

oraz wymogi stylistyczne. W oparciu o prace studentów germanistyki, przybliża również przykłady rozwiązań praktycznych.

Innym zagadnieniem poruszonym w artykułach w latach 2019–2025 jest wykorzystanie mediacji w celu nauczania języków specjalistycznych. Dwuznik poświęca temu zagadnieniu dwa artykuły (2019, 2020). Jej zdaniem, w przypadku tekstów prawnych, działania mediacyjne są trudne nie tylko ze względów językowych, ale również merytorycznych (brak wiedzy fachowej), ponieważ wymagają porównania dwóch systemów prawnych (Dwuznik, 2019: 75). Autorka podkreśla, że efektywne rozwijanie kompetencji mediacyjnych w języku specjalistycznym opiera się na symulowaniu autentycznych sytuacji, a świadomość użyteczności nauczanych treści istotnie zwiększa motywację uczących się (Dwuznik, 2019: 77). Kolejny artykuł Dwuznik (2020) poświęcony jest roli mediacji w trakcie projektowania zajęć z języka specjalistycznego z zakresu prawa. Autorka skupia się w nim na kwestii definiowania pojęć specjalistycznych.

Bartosik (2020) analizuje proces zarządzania mediacją w nauczaniu języka specjalistycznego, gdyż jej zdaniem, samo tłumaczenie tekstu nie gwarantuje jego zrozumienia. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym odbiór jest specjalistyczna wiedza z danej dziedziny (Bartosik, 2020: 26). Autorka przedstawia przykładowe typy zadań mediacyjnych w zakresie języka biznesowego i medycznego.

Sowa (2023) z kolei koncentruje się na mediacji w klasie dwujęzycznej. Opierając się na obserwacji lekcji biologii i chemii prowadzonych w języku francuskim, autorka zauważa, że nauczyciel, pośrednicząc między uczniami a treściami przedmiotowymi, pełni rolę mediatora. Wspiera mediację poznawczą zarówno jako ekspert, pomagając uczniom w zgłębianiu wiedzy i refleksji nad nią, jak i jako aktywny członek wspólnoty klasowej, współtworząc z nimi znaczenia (Sowa, 2023: 10). Sowa podkreśla szczególnie, dwójaki charakter mediacji w podejściu CILL, a mianowicie działania mediacyjne dotyczące wiedzy dziedzinowej i remediacyjne, które związane są z wiedzą językową (Sowa, 2023: 10-11). Zadaniem nauczyciela jest przekazanie uczniom informacji specjalistycznych w języku obcym w sposób skuteczny, przy zastosowaniu odpowiednich strategii.

W analizowanym okresie opublikowano też dwa artykuły zapowiadające wprowadzenie zadań mediacyjnych na egzaminie maturalnym. Zdaniem Szymańskiej (2022) działania mediacyjne obejmują procesy społeczne i kulturowe, co wymaga od użytkownika języka umiejętności właściwego zachowania w sytuacjach delikatnych lub konfliktowych oraz skutecznego ich rozwiązywania. Osoba angażująca się w działania mediacyjne powinna cechować się między innymi rozwiniętą inteligencją emocjonalną (Szymańska, 2022: 129). Autorka wskazuje, że mediacja – rozumiana jako umiejętność

wykorzystania własnych kompetencji – stanowi odpowiedź na wyzwania współczesności (Szymańska, 2022: 128). Wyjaśnia również, na czym polegać będą zmiany w arkuszach maturalnych i przedstawia konkretne przykłady ćwiczeń. Jej zdaniem, wprowadzenie zmian ma służyć weryfikacji umiejętności praktycznego wykorzystania przez maturzystów posiadanych kompetencji (Szymańska, 2022: 130).

O nowej formule egzaminu maturalnego, obejmującej zadania z zakresu mediacji, pisze też Pastuszczak (2022). Rozważając miejsce mediacji w polskim systemie oświaty, autor podkreśla, że nowa podstawa programowa wyraźnie eksponuje znaczenie umiejętności mediacyjnych, obejmujących kompetencję socjokulturową, świadomość różnic między językami, stosowanie strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych oraz zdolność do efektywnej współpracy w grupie (Pastuszczak, 2022: 116). Autor konkluduje, że rozwijanie sprawności mediacji tekstu jest jednym z celów kształcenia językowego, dlatego też w zaktualizowanej wersji podstawy programowej zwiększono wachlarz zadań otwartych, sprawdzających umiejętności mediacyjne (Pastuszczak, 2022: 116). Przedstawia również przykładowe zadania mediacyjne zaczerpnięte z informatorów maturalnych oraz trudności związane z nowym typem zadań, na które wskazują uczący się.

Kolejna grupa artykułów to teksty poświęcone mediacji w kontekście relacji międzyludzkich. Opublikowany w języku angielskim artykuł Gee Milan i Gee (2020) przybliżył znaczenie pojęcia mediacji w kontekście rosnącej potrzeby kształcenia tzw. kompetencji miękkich – w tym mediacji poznawczej i relacyjnej. Autorzy przedstawiają również praktyczne przykłady działań dydaktycznych, które można wykorzystać w klasie, aby wspierać uczniów w rozwijaniu umiejętności niezbędnych w miejscu pracy XXI wieku.

Artykuł Maciaszczyk (2020) poświęcony jest narzędziom skutecznej komunikacji tworzonej w oparciu o metodę porozumienia bez przemocy. Zdaniem autorki, mediacja jest bardzo szerokim pojęciem, obejmującym między innymi działania realizowane w trakcie pracy grupowej, takie jak poszukiwanie wspólnego pola porozumienia w sytuacjach konfliktowych, prowadzenie debat czy wskazywanie podobieństw przy jednoczesnym poszanowaniu różnic (Maciaszczyk, 2020: 21). W kontekście poszukiwania wzorca skutecznej komunikacji oraz sposobów efektywnego kształtowania kompetencji mediacyjnej w szkole, autorka wskazuje na możliwość sięgnięcia po model Marshalla Rosenberga (Maciaszczyk, 2020: 22–23)⁶.

Cykl analizowanych artykułów poświęconych mediacji zamyka tekst Kubickiej i Olkiewiczza (2024). Autorzy wychodzą z założenia, że działania

⁶ W artykule omówiono cztery komponenty metody porozumienia bez przemocy (Nonviolent Communication, NVC) opracowanej przez Marshalla Rosenberga (Maciaszczyk, 2020: 23–24).

mediacyjne są przede wszystkim „(językowymi) działaniami społecznymi” (Kubicka, Olkiewicz, 2024: 88). Dlatego podczas zajęć z tłumaczenia należy przygotować uczących się do pracy w środowisku europejskich tłumaczy, co wiąże się z koniecznością rozwijania u nich kompetencji mediacyjnych i interpersonalnych. Odwołując się do definicji mediacji relacyjnej, której zadaniem jest ułatwianie interakcji w celu stworzenia warunków do mediacji poznawczej (Kubicka, Olkiewicz, 2024: 88), autorzy ukazują trudności, z jakimi borykają się chińscy studenci polonistyki w relacjach z wykładowcami oraz innymi studentami podczas zajęć z tłumaczenia.

5. Podsumowanie

Analiza treści czasopisma *Języki Obce w Szkole* z lat 2000–2025 pokazuje, że koncepcja mediacji językowej zyskuje coraz większe znaczenie na jego łamach. W okresie po publikacji ESOKJ w 2001 roku do roku 2018 dominują artykuły jedynie wzmiankujące mediację, które wprowadzają czytelnika w zagadnienie, umieszczając je w kontekście podejścia zadaniowego (Komorowska, 2003; Janowska, 2006; Kucharczyk, 2013; Janowska, 2016, 2017; Iluk, 2018). W tym ujęciu mediacja jawi się przede wszystkim jako działanie polegające na przetwarzaniu wewnątrzjęzykowym lub międzyjęzykowym. Nierzadko spotyka się stwierdzenie, że mediacja jest kompetencją nadrzędną (Janowska, 2017; Czaplikowska, 2018). Jej koncepcja zaproponowana w ESOKJ (2003) była jednakże wielokrotnie krytykowana, głównie ze względu na brak wskaźników biegłości oraz niedowartościowanie w porównaniu z pozostałymi działaniami językowymi (Kucharczyk, 2013; Janowska, 2017; Iluk, 2018). W artykułach pojawiają się również głosy zapowiadające konieczność poszerzenia definicji mediacji o elementy interkulturowe (Zając, 2012), społeczne i relacyjne (Janowska, 2016, 2017) oraz socjokulturowe (Czaplikowska, 2018). Badacze starają się także określić miejsce mediacji w polskim systemie edukacji, przede wszystkim w tworzonej wówczas podstawie programowej (Szpotowicz, 2009; Dymel, 2009; Tomaszewska, 2009; Iluk, 2009), w *Standardach wymagań egzaminacyjnych* (Seretny, 2013) czy w kontekście przyszłego egzaminu maturalnego (Śmigiel, Karolczuk, 2018). W artykułach dominuje podejście teoretyczne, choć pojawiają się również prace proponujące konkretne rozwiązania metodyczne w zakresie mediacji (Iluk, 2009, 2018; Janowska, 2016, Czaplikowska, 2018) oraz propozycje ćwiczeń (Janowska, 2016).

Po 2018 roku obserwuje się wyraźne zwiększenie liczby publikacji poświęconych w całości mediacji lub jednemu z jej elementów. W 2020 roku mediacja staje się nawet tematem numeru, a jej złożoność zostaje omówiona

w sposób kompleksowy (Kucharczyk, 2020). W latach 2019–2025 najliczniejszą grupę stanowią jednak artykuły poświęcone mediacji tekstu, ze szczególnym uwzględnieniem tłumaczenia międzyjęzykowego (Kodeniec, 2019; Rędzioch-Korkuz, 2019; Podpora-Polit, 2020; Dwuznik, 2022; Kubicka, Bağtaşajewska-Miglus, 2022; Chyb-Winnicka, 2025) i wewnątrzjęzykowego (Iluk, 2021). Pojawiają się także propozycje wykorzystania strategii mediacyjnych w nauczaniu języków specjalistycznych (Dwuznik, 2019, 2020; Bartosik, 2020) oraz dwujęzycznym (Sowa, 2023). Istotnym zagadnieniem jest również włączenie zadań mediacyjnych do arkusza maturalnego (Szymańska, 2022; Pastuszczak, 2022). Mediacja nie jest rozpatrywana wyłącznie jako działanie językowe, autorzy coraz częściej odnoszą się także do jej aspektów społecznych, interkulturowych i relacyjnych (Gee Milan, Gee, 2020; Maciaszczyk, 2020; Kubicka, Olkiewicz, 2024). Należy podkreślić, że oprócz artykułów o charakterze czysto teoretycznym (Rędzioch-Korkuz, 2019; Maciaszczyk, 2020), większość publikacji zawiera konkretne rozwiązania metodyczne i propozycje ćwiczeń, które mogą być zastosowane w praktyce nauczycielskiej.

Reasumując: czasopismo *Języki Obce w Szkole* spełnia swoją funkcję popularyzatorską, wspierając rozwój kompetencji nauczycieli języków obcych w Polsce. Jednocześnie należy podkreślić, że nie wszystkie aspekty mediacji analizowane są z jednakową regularnością – dominują artykuły poświęcone mediacji tekstu. Niektóre zagadnienia, zwłaszcza z zakresu mediacji pojęć czy komunikacji, wymagają zatem dalszych analiz i prezentacji przykładów dobrych praktyk. Potrzebę takich działań, a także rosnące zainteresowanie mediacją zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków nauczania, potwierdza zorganizowana w 2025 roku konferencja Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego poświęcona mediacji.

Bibliografia

- Bartosik D. (2020), *Nauczanie mediacji a rzeczywistość zawodowa*. „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 25–29.
- Chmiel-Bożek H. (2021), *Médiation de concepts avec la nouvelle méthode de français: C'est parti!* „Neofilolog”, nr 56/2, s. 223–236.
- Chmiel-Bożek H. (2022), *Mediacja komunikacji w podręcznikach do nauki języka francuskiego dla szkół ponadpodstawowych*. „Applied Linguistics Papers”, nr 26/4, s. 9–24.
- Chmiel-Bożek H. (2022), *La traduction interlinguale comme activité de médiation : enjeux actuels et perspectives à venir*. „Romanistica Comeniana”, nr 2, s. 118–135.
- Chyb-Winnicka M. (2025), *Mediacja tekstu w uczeniu się i nauczaniu języka polskiego jako drugiego*. „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 41–49.

- Conseil de l'Europe (2001), *Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer*. Paris: Éditions Didier.
- Conseil de l'Europe (2021), *Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer – Volume complémentaire*. Strasbourg: Éditions du Conseil de l'Europe.
- Coste D., Cavalli M. (2015), *Éducation, mobilité, altérité. Les fonctions de médiation de l'école*. Strasbourg: Conseil de l'Europe.
- Czaplikowska R. (2018), *Mediacja językowa – pomost między językiem a kulturą*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 92–96.
- Dwuźnik P. (2019), *Rozwój sprawności mediacji pisemnej w glottodydaktyce języka prawniczego*. „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 73–78.
- Dwuźnik P. (2020), *Objaśnianie pojęć – zadanie mediacyjne w języku prawniczym*. „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 31–37.
- Dwuźnik P. (2022), *Mediacja a tłumaczenie w glottodydaktyce*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 115–125.
- Dymel A. (2009), *Nowa podstawa programowa na poziomie IV, czyli kogo uczymy, czego i jak?* „Języki Obce w Szkole”, nr 6/276, s. 99–107.
- Franić I. (2011), *Le concept de médiation proposé par le CECR: les représentations des apprentis traducteurs sur la médiation*. „Synergies Europe”, nr 6, s. 39–49.
- Gee Milan E., Gee P. (2020), *Mediation: classroom activities for the skills needed for the 21st century workplace*. „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 15–19.
- Goullier F. (2019), *Les clés du Carde. Enjeux et actualité pour l'enseignement des langues aujourd'hui*. Paris: Didier.
- Iluk J. (2009), *Nauczanie mediacji językowej w kontekście nowej podstawy programowej dla języków obcych*. „Języki Obce w Szkole”, nr 6/276, s. 113–121.
- Iluk J. (2018), *Proces wdrażania ESOKJ w Europie i jego ocena*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 79–91.
- Iluk J. (2021), *Umiejętność streszczania w języku obcym z perspektywy poziomów biegłości i praktyki dydaktycznej*. „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 109–118.
- Janowska I. (2006), *O podejściu zadaniowym w nauczaniu języków obcych*. „Języki Obce w Szkole”, nr 3/256, s. 19–27.
- Janowska I. (2016), *Rozwijanie językowych działań receptywnych w podejściu zadaniowym*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 32–38.
- Janowska I. (2017), *Mediacja i działania mediacyjne w dydaktyce języków obcych*. „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 80–86.
- Janowska I. (2023), *Tâches de médiation comme outils d'enseignement/apprentissage actionnel des langues étrangères*. „Neofilolog”, nr 60/2, s. 362–378.
- Janowska I. (2024), *Mediacja i tłumaczenie w uczeniu się / nauczaniu języków – podobieństwa i różnice*. „Neofilolog”, nr 62/1, s. 155–169.
- Janowska I., Plak M. (2021), *Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych: od teorii do praktyki*. Kraków: Księgarnia Akademicka. Biblioteka LingVariów, Glottodydaktyka.
- Kodeniec K. (2019), *Przekład jako forma mediacji językowej – między L1 i L2 w przestrzeni szkolnej*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 23–28.

- Komorowska H. (2003), „Europejski system opisu kształcenia językowego” w pracy nauczyciela. „Języki Obce w Szkole”, nr 6/241, s. 74–80.
- Kubicka E., Bańkajewska-Miglus E. (2022), *Obraz tłumaczenia dydaktycznego w polskiej literaturze glottodydaktycznej XXI w.* „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 105–114.
- Kubicka E., Olkiewicz F. (2024), *Trudności chińskich studentów polonistyki w zakresie mediacji relacyjnej.* „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 87–94.
- Kucharczyk R. (2013), *Normy europejskie w polskiej edukacji językowej.* „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 64–69.
- Kucharczyk R. (2020), *Językowe działania mediacyjne na lekcjach języka obcego. Od teorii do praktyki dydaktycznej.* „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 5–14.
- Kucharczyk R. (2023), *La médiation de textes en tant que compétence. Le cas des étudiants se présentant à l'examen de certification en langue étrangère à l'Université de Varsovie.* „Neofilolog”, nr 60/2, s. 417–439.
- Kucharczyk, R. (2024), *Tłumaczenie jako jedna z technik językowych działań mediacyjnych. Wyniki badania wstępnego.* „Neofilolog”, nr 62/2, s. 365–378.
- Lisowska-Magdziarz M. (2004), *Analiza zawartości mediów.* Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Maciaszczyk S. (2020), *Mediacja, inteligencja emocjonalna i NVC – w poszukiwaniu rozwiązań.* „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 21–24.
- North B., Piccardo E. (2016), *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer. Élaborer des descripteurs pour illustrer les aspects de la médiation pour le CECR.* Strasbourg: Conseil de l'Europe.
- Pastuszczak M. (2022), *Mediacja w świetle nowych zadań otwartych na egzaminie maturalnym z języka obcego – wątpliwości i nadzieje.* „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 115–126.
- Piccardo E. (2012), *Médiation et apprentissage des langues : pourquoi est-il temps de réfléchir à cette notion ?* „Études de linguistique appliquée”, nr 3/167, s. 285–297.
- Pilch T., Bauman T. (2010), *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe.* Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Podpora-Polit E. (2020), *Tłumaczenie jako narzędzie rozwijania umiejętności językowych.* „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 65–71.
- Rada Europy (2003), *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie.* Warszawa: Wydawnictwo CODN.
- Rędzioch-Korkuz A. (2019), *Tłumaczenie szkolne a rozwijanie świadomości językowej i sprawności mediacyjnych uczniów.* „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 67–71.
- Seretny A. (2013), *Standaryzacja wymagań w testowaniu znajomości języka polskiego jako obcego.* „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 26–33.
- Sowa M. (2023), *Język jako narzędzie mediacji poznawczej w zintegrowanym nauczaniu językowo-przedmiotowym.* „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 9–16.
- Szczepaniak K. (2012), *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych.* „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica”, nr 42, s. 83–112.
- Szpotowicz M. (2009), *Polska podstawa programowa w kontekście europejskich ram kwalifikacji.* „Języki Obce w Szkole”, nr 6/276, s. 93–98.

- Szymańska M. (2022), *Co maturzysta powinien wiedzieć o mediacji, czyli zmiany w egzaminie maturalnym od 2023 r.* „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 127–132.
- Śmigiel M., Karolczuk A. (2018), *Filary edukacji językowej: refleksyjny nauczyciel, komunikacja, mediacja, kreatywność.* „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 67–70.
- Tomaszewska B. (2009), *Ocenianie kompetencji określonych w nowej podstawie programowej języków obcych nowożytnych dla III i IV etapu edukacyjnego.* „Języki Obce w Szkole”, nr 6/276, s. 107–113.
- Zajac J. (2012), *Kompetencje mediacyjne nauczyciela języków obcych w perspektywie interkulturowej.* „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 14–21.

Received: 02.12.2025

Revised: 16.04.2026

Accepted: 16.04.2026